

Kunta hyvinvoinnin edistäjänä –hankkeen haastattelututkimuksen tulokset

Hyvinvoinnin edistäminen - kuntien
nykytilanne sekä näkemyksiä tulevaan

Haastattelututkimuksen sisältö

- Selvityksen tavoitteena oli saada esille näkemystä kuntien nykytilanteesta sekä tulevista hyvinvoinnin edistämiseen liittyvistä tärkeistä näkökulmista.
- Kevään 2019 aikana haastateltiin Kunta hyvinvoinnin edistäjänä hankkeen -kuntien yhteyshenkilöitä (hyvinvointikoordinaattori ja/tai muu yhteyshenkilö). Haastatteluihin osallistui yhteensä 26 kuntaa, joista suuria kaupungeja (tässä hankkeessa yli 50 000 asukasta) 12 kpl, keskisuuria kaupungeja ja kuntia (tässä hankkeessa 10 000 – 49 9999 asukasta) 7 kpl sekä pieniä kuntia (tässä hankkeessa 0 – 9999 asukasta) 7 kpl.
- Kustakin kunnasta osallistui haastatteluun yksi tai useampi henkilö. Haastateltujen määrä oli yhteensä 46 henkilöä. Haastattelukysymykset lähetettiin kuntiin etukäteen tutustuttavaksi ennen haastattelua, jotta haastateltavat pystyivät valmistautumaan haastatteluun etukäteen.

Hyvinvoinnin edistämisen onnistumisen elementit

Hyvinvoinnin edistämisen onnistumisen elementit

- Hyvinvoinnin edistäminen on tärkeässä roolissa strategiassa, ohjelmissa ja talouden suunnittelussa
- Viranhaltija- ja poliittinen johto näkevät hyvinvoinnin edistämisen tärkeäksi
- On ymmärretty hyvinvoinnin edistämisen laaja-alaisuus ja eri toimialojen/palvelualueiden tärkeä rooli ja sitoutuminen hyvinvoinnin edistämiseen
- Hyvinvointityö on suunnitelmallista, vastuut on määritelty ja työ on todella mennyt juhlapuheista käytäntöön
- Hyvinvoinnin edistäminen ei ole "päälleliimattua" vaan osa normaalia työtä
- Rakenteet ja toimintatavat ovat kunnossa ja selkeät. Poikkihallinnollinen hyvinvointiryhmä toimii aktiivisesti ja sillä on päätösvaltaa, laaja hyvinvointikertomus ja vuosittaiset raportit koetaan tärkeiksi työkaluiksi edistää hyvinvointia jne.
- Resursseja on käytössä hyvinvoinnin edistämiseen, sisältäen sekä hyvinvointikoordinaattorin työn, että eri toimialoilla/palvelualueilla tehtävän työn. Lisäksi oleellista on se, että kunta tekee hyte-työtä yhteistyötahojen kanssa ja resurssit ovat riittäviä sekä kunnassa että yhteistyötahoilla.

Kuntalaisten
osallistumis-
mahdollisuudet
lisääntyvät entistä
enemmän jatkossa

Kuntalaisten osallistumismahdollisuudet lisääntyvät entistä enemmän jatkossa

- Kuntalaisten osallistumismahdollisuudet ovat lisääntyneet mutta se ei ole vielä itsestäänselvyys – välillä asiasta on enemmän puhetta kuin tekoja
- Käytössä kunnissa on moninaisia osallistamisen tapoja, joista useat ovat helposti käyttöönotettavissa – ei ole tarkoituksenmukaista keksiä aina pyörää uudestaan
- Strategiatyöhön kuntalaiset osallistuvat usein esim. kyselyn tai työpajojen kautta. Samoin koulu- tai päiväkotiverkon tai esim. liikuntahallien suunnitteluun osallistetaan entistä enemmän muutenkin kuin lakisääteisesti. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti siihen, että osallistamista tehdään ajoissa eli siinä vaiheessa, kun asioihin voidaan vielä vaikuttaa.
- Kyselyjen, työpajojen yms. tulosten hyödyntämisessä on vielä kehitettävää – osallistamista ei saisi tehdä osallistamisen vuoksi vaan siksi että sillä on vaikutusta.
- Osallisuuskoordinaattoreita on osassa kuntia, mutta osallistaminen on entistä enemmän osana jokaisen työtä.
- Osallistava budjetointi on käytössä jo suuressa osassa kuntia ja on suunnitteilla monessa kunnassa.

Kolmannen sektorin
tärkeä rooli hyvinvoinnin
edistämisessä
– osittain ennallaan,
osittain muutoksessa

Kolmannen sektorin tärkeä rooli hyvinvoinnin edistämisessä – osittain ennallaan, osittain muutoksessa

- Kolmannella sektorilla on perinteisesti tärkeä rooli hyvinvoinnin edistämisessä.
- Perinteisen yhteistyön lisäksi on tärkeää etsiä uusia toimivia tapoja kuntien ja kolmannen sektorin kesken.
- Vastuut on kunnassa tärkeää sopia, kuka pitää yhteistyöstä huolta kenenkin yhteistyökumppanin kanssa ja miltä osin. Vastuut eivät ole välttämättä selkeitä, esim. jos jonkun järjestön toiminta liittyy useaan toimialaan.
- Resurssit sekä kunnalla että kolmannella sektorilla määrittävät yhteistyön määrää ja tasoa.
- Avustustoiminnan linjaukset ovat tärkeitä, niiden päivittäminen on tarpeellista, jos vanhat tavat eivät toimi nykytilanteessa. Entistä enemmän kunnissa pyritään jatkossa vastikkeellisiin avustuksiin.
- Yhteistyön tarkoitus on palvella kunnan strategisia linjauksia – mahdollisesti jostain luopuminen ja uudet avaukset. Pitkäjänteinen toiminta on tärkeää.

Hyte 2.0 ajattelua tarvitaan kuntiin

Hyte 2.0 ajattelua tarvitaan kuntiin

- Useissa kunnissa moni asia hyvinvoinnin edistämiseksi on todella hyvin kunnossa.
- Parhaimmissakin kunnissa on yhä haastetta siinä, että hyvinvoinnin edistäminen todella alkaa näkyä osana talouden ja toiminnan suunnittelua.
- Vaikuttavuuden esille saaminen on läisyyskysymys – mittaaminen on vaikeaa.
- Samoin ennaltaehkäisevyys on jatkuva keskustelujen aihe. Ennaltaehkäiseviin palveluihin ei kohdenneta tarpeeksi resursseja.
- Hieman kyllästymistäkin saattaa olla osassa kuntia tietyillä toimialoilla tai johdossa hyvinvointiasioiden jatkuvaan esillä oloon. Miten innostusta pidettäisi yllä, millä uudella tavalla hyvinvoinnin edistämisen hyötyjä voisi sanoittaa auki, jotta asia ymmärretään entistä syvemmin ja nähdään tärkeäksi.
- Osittain kunnissa on resurssipulaa hyvinvoinnin edistämisen avainhenkilöistä, ja vaikka resursseja olisikin, yhä hyvinvointikoordinaattorit ovat usein laajasti vastuussa hyvinvoinnin edistämisen tärkeyden esillä pitämisestä. Myös johtoryhmän rooli hyvinvoinnin edistämisen asioissa voi vielä olla selkeytymättä. Tärkeää ovat myös rakenteet ja toimintatavat, esim. viedäänkö hyvinvointiasiat johtoryhmään johtavan viranhaltijan toimesta, vai nimetäänkö hyvinvointikoordinaattori/-johtaja osaksi johtoryhmää.
- Maakunta- ja soteuudistus -työn myötä syntyi aktiivisuutta yhdyspinnoilla työskentelyyn ja työskentelystä saatiin hyviä kokemuksia. Toisaalta ilmassa oli väsymystä epätietoisuuden vuoksi, tärkeää on suunnitella, miten turvata aktiivisuus nyt taas uudessa tilanteessa. Nykyistenkin kuntayhtymien ja kuntien kesken tulisi usein käydä paljon enemmän keskusteluja ja tehdä tarkemmin työnjakoa, mitä kunta tekee hyte-asioiden eteen ja mitä kuntayhtymä, ja miten voidaan tukea toinen toisiaan.

Hyvinvointi- kertomuksen yhteys talouden ja toiminnan suunnitteluun vahvaksi

Hyvinvointikertomuksen yhteys talouden ja toiminnan suunnitteluun vahvaksi

- Hyvinvointikertomuksen yhteys strategiaan sekä talouden ja toiminnan suunnitteluun on parantunut, mutta yhä siinä on paljon kehittämistä. Vain näin pystytään vaikuttamaan resurssien kohdentamiseen yhdessä valittuihin tärkeimpiin asioihin.
- Hyvinvointikertomustyö on arvokasta työtä, joka tuo jatkuvuutta, vertailutietoa ja vaikuttavuutta. Se tekee haasteet ja kehittämiskohteet näkyväksi ja toimii talousarviotyöskentelyn perusteena.
- Tiedolla johtamisen parantaminen on jatkuva kehittämisen kohde, siten että hyte-tieto ohjaisi tavoitteiden asetantaa. Lisäksi tarvitaan määrätietoista työskentelyä, jotta sovitut toimenpiteet toteutuisivat käytännössä. Tarkempaa tietoa tarvitaan kuntatasolta käyttöön, tiedon keräämistä organisaation eri osista ja automatisointia jotta käsityön määrää pystyy vähentämään tiedon analysoinnissa. Tärkeää olisi panostaa myös siihen, että tutkimusyhteistyö ja kansainvälisen tiedon käyttäminen lisääntyisi nykyisestä. Toiminnan arviointia ja seurantaa pitäisi kehittää systemaattiseksi, jotta vaikuttavuudesta saisi tietoa ja tiedolla johtamiseen työkaluja.
- Tiettyjen indikaattoreiden tarkoitus on kertoa trendeillä hyvinvoinnin suunta, pitkän aikavälin tarkastelussa tämä on tarpeeksi tarkkaa tietoa, vaikka tulokset saadaankin viiveellä jälkikäteen. Hyvinvointitieto muuttuu niin hitaasti, että pitkän aikavälin trendit ovat hyödyllistä, useampien vuosien sarjaa tarkastellaan tilinpäätösten yhteydessä.
- Toisaalta olisi tärkeää, että indikaattoritieto olisi ajantasaista tietoa varsinkin laajaa hyvinvointikertomusta tehdessä. Toimintaympäristö muuttuu kovasti, ja varsinkin poliittiset päättäjät odottavat ajantasaista tietoa. Monipuolinen indikaattoripatteristo on hyvä, jossa on kansallisesti saatavilla olevien indikaattoritietojen lisäksi kunnan omia indikaattoreita, kokemustietoa jne., näin saadaan näkemys sen hetken tilanteesta.

Hyvinvointi-
koordinaattoreiden
työnkuvat ovat toimivia,
resursointiin ja toimialojen
aktiiviseen rooliin yhä
kiinnitettävä huomiota

Hyvinvointikoordinaattoreiden työnkuvat ovat toimivia, resursointiin ja toimialojen aktiiviseen rooliin yhä kiinnitettävä huomiota

- Hyvinvointikoordinaattoreiden työnkuvat olivat monipuolisia, mutta varsinkin perustehtäviltään samansuuntaisia eri kuntien kesken.
- Hyvinvointikoordinaattoreiden työnkuvaan kuuluu kunnasta riippuen myös monia muita tehtäviä perustehtävien lisäksi.
- Osassa kuntia työkuvat ovat vakiintuneita ja osassa vielä muotoutumassa.
- Itse työnkuvat nähtiin useissa kunnissa sopiviksi, mutta resurssien suhteen monissa kunnissa oli riittämättömyyttä.
- Yhä on liikaa ajattelua, että yksi henkilö pystyy yksin tekemään kaiken. Hyvinvoinnin edistäminen on koko kunnan tavoite, erittäin tärkeässä roolissa on työnjako eri henkilöiden ja toimialojen kesken.
- Hyvinvointikoordinaattorilta edellytetään vahvaa verkosto-osaamista, sillä osana työtä on myös seurata mitä muualla Suomessa ja maailmalla tapahtuu, ja tätä kautta tuoda uusia toimintatapoja osaksi kunnan hyte-työtä.

Miten päätösten
vaikutusten
ennakkoarviointi
EVA saataisi
aktiivikäyttöön?

Miten päätösten vaikutusten ennakoarviointi EVA saataisi aktiivikäyttöön

- EVAn käyttö on rutiinia ja sisäänrakennettua vain joidenkin kuntien toiminnassa.
- Tarvitaan yhä paljon aiheen pitämistä pinnalla, kannustusta ja perusteluja EVAn hyödyistä, jotta se leviäisi entistä enemmän käyttöön.
- Kunnissa on hyvä tehdä selkeitä linjauksia, milloin päätösten vaikutusten ennakoarviointia tehdään ja miten, jotta sen käyttö lisääntyisi.
- Yhteyshenkilö voi toimia enintään tutorina, aktivoijana tai kouluttajana, itse EVA-osaaminen tulee olla jokaisella toimialalla/hallintokunnassa ja päätösten vaikutusten ennakoarviointien teko on valmistelijoiden vastuulla.
- Mallit/sapluunat/sähköinen EVA-työkalu auttavat päätösten vaikutusten ennakoarviointien tekemisessä, tällöin lopputulos on tarkoituksenmukaisella tasolla ja kulunut aika EVAuksen tekemiseen pysyy kohtuullisena.